

505

1987

CARGO 87/1

H. Hoolboom

DE BIBLIOGRAFIE ARBEIDS- EN BEDRIJFSGENEESKUNDE

Een enquête onder lezers van het Tijdschrift
voor Sociale Gezondheidszorg naar
het gebruik van de bibliografie

H. Hoolboom

DE BIBLIOGRAFIE ARBEIDS- EN BEDRIJFSGENEESKUNDE

Een enquête onder lezers van het Tijdschrift
voor Sociale Gezondheidszorg naar
het gebruik van de bibliografie

Inhoud

blz.

1.	INLEIDING.	1
2.	DOEL VAN DE ENQUÊTE.	3
3.	GANG VAN ZAKEN MET BETREKKING TOT DE ENQUÊTE	4
3.1	Inhoud.	4
3.2	Wijze van verspreiding.	4
3.3	Respons	5
4.	DE RESPONDENTEN.	6
4.1	Beroep en leeftijd.	6
4.2	Werkzaam in BGD	7
4.3	Representativiteit.	8
5.	GEBRUIK VAN DE BIBLIOGRAFIE.	10
5.1	Eigen gebruik	10
5.2	Gebruiksdoel.	11
5.3	Gebruik door anderen.	12
5.4	Diskussie	12
6.	OPVATTINGEN EN WENSEN.	14
6.1	Inhoud.	14
6.2	Publikatievorm.	15
6.3	Financiële bijdrage	15
6.4	Diskussie	15
7.	SAMENVATTING EN KONKLUSIES	17
	LITERATUUR	19
	BIJLAGE	

Rapportage Gebruikersenquête bibliografie arbeids- en bedrijfsgeneeskunde

1. INLEIDING

In 1968 publiceerde de Commissie voor Arbeidsgeneeskundig Onderzoek (CARGO)/TNO een bibliografie Arbeids- en Bedrijfsgeneeskunde 1950 t/m 1966. Deze hield in "een systematisch gerangschikt overzicht van de vanuit de kring der Nederlandse arbeids- en bedrijfsgeneeskunde in die jaren gepubliceerde artikelen en boeken over onderzoekingen, meningsvorming, beleidsbeslissingen, etcetera, qua inhoud relevant voor dit vakgebied"(Jongh en Zielhuis, 1972). Sinds die tijd zijn nog drie analoge publikaties verschenen respectievelijk over de periode 1967 t/m 1971, 1972 t/m 1976 en 1977 t/m 1981.

Eind 1985 ontspint zich in de CARGO een discussie over de vraag of en zo ja op welke wijze met het uitgeven van een bibliografie arbeids- en bedrijfsgeneeskunde moet worden voortgegaan. Aanleiding tot deze vraag wordt gevormd door het late verschijnen van de vierde bibliografie (begin 1986) dat aan een complex van factoren wordt geweten, maar waarbij personeelstekort bij de uitvoerende instituten, het Coronellaboratorium en het Nederlands Instituut voor Praeventieve Gezondheidszorg NIPG/TNO, een zeer belangrijke rol heeft gespeeld. In een notitie aan de CARGO geeft de koördinator een aantal punten ter overweging bij een voortzetting (Hoolboom, 1985):

"Gedurende de afgelopen jaren hebben zich op het gebied van de bedrijfsgezondheidszorg een groot aantal ontwikkelingen voorgedaan, waarbij het in werking treden van de ARBO-wet een van de belangrijkste is. Mede als gevolg hiervan lijkt het raadzaam stil te staan bij de vraag of en in hoeverre een bibliografie arbeids- en bedrijfsgeneeskunde in haar huidige vorm nog aansluit bij de behoeften in het veld van de bedrijfsgezondheids-

zorg. Enerzijds zou men kunnen verwachten dat de bedrijfsartsen er de voorkeur aan geven ruimer geïnformeerd te worden over onderzoek en ontwikkelingen op hun vakgebied dan vanuit Nederlandse en Belgische kring alleen, anderzijds zijn thans zoveel andere disciplines in en ten behoeve van de bedrijfsgezondheidszorg werkzaam dat ook een verbreding van het aandachtsgebied (inhoud van het werk, arbeidsvoorwaarden, arbeidsverhoudingen) en een keuze van meer invalshoeken (naast medisch-biologisch ook sociaal-wetenschappelijk) overwogen zou kunnen worden.

Ten derde zou een oplossing gevonden moeten worden voor het toegankelijk maken van de zogenaamde grijze onderzoeksliteratuur.

Bij het uitwerken van bovengenoemde punten moeten de volgende aspecten (mede) in de beschouwing betrokken worden:

- de feitelijke behoefte binnen het veld van de bedrijfsgezondheidszorg;
- het doel van de bibliografie;
- doelgroepen (werkers in BGZ; overheid; beleidsmakers binnen BGZ);
- inhoud en indeling;
- invalshoeken-/disciplines;
- bronnen (tijdschriftartikelen, boeken; officiële rapporten; scripties; interne rapporten; publikatiebladen; referaten);
- alleen Nederlandstalig of ook buitenlandse literatuur."

Na ampele discussie besluit de CARGO haar standpunt mede af te laten hangen van de uitkomsten van een enquête onder potentiële gebruikers van de bibliografie. Aan de koördinator van de CARGO en het hoofd van de afdeling Bibliotheek en Dokumentatie (BIDOC) van het NIPG, P.F.M. Platenburg, wordt vervolgens gevraagd een en ander nader uit te werken. Het ontwerp voor de gebruikersenquête wordt vervolgens opgesteld en ter kennisneming aan de CARGO aangeboden, waarna verzending volgt.

In het volgende zal de gang van zaken nader worden beschreven en zullen de resultaten van de enquête worden weergegeven en besproken. De gegevens zijn verwerkt door de afdeling Statistiek van het NIPG.

2. DOEL VAN DE ENQUÊTE

Zoals in het voorgaande gesteld werd dient de enquête de CARGO behulpzaam te zijn bij haar meningsvorming ten aanzien van de voortzetting van de bibliografie arbeids- en bedrijfsgeneeskunde. Hierbij gaat het om het gebruik van deze publikatie en de wensen die er bestaan inzake de inhoud en verschijningsvorm. Inhoudelijk is hierbij de verbreding van het terrein der arbeids- en bedrijfsgeneeskunde tot bedrijfsgezondheidszorg van belang. Daarnaast moet rekening worden gehouden met de moderne technologische ontwikkelingen anderzijds, waardoor grote internationale literatuurbestanden ook voor praktisch werkenden in het veld gemakkelijk toegankelijk worden.

3. GANG VAN ZAKEN MET BETREKKING TOT DE ENQUÊTE

3.1 Inhoud

De enquête (zie bijlage) richt zich op de volgende aspecten:

- persoonsgegevens van de geënquêteerde (beroep/functie, leeftijd, werkzaam in BGD);
- het gebruik van de bibliografie (feitelijk gebruik, gebruiksdoel);
- opvattingen en wensen van de respondenten (inhoud, publicatievorm, financiële bijdrage);

Bij de bespreking van de resultaten zullen deze aspecten in afzonderlijke hoofdstukken worden behandeld.

3.2 Wijze van verspreiding

De enquête is verspreid als bijlage bij de vierde bibliografie arbeids- en bedrijfsgeneeskunde, welke (wederom) als supplement bij het Tijdschrift voor Sociale Gezondheidszorg verschenen is op 19 februari 1986 en is toegezonden aan alle abonnees ($\pm$ 4700 in getal). De enquête ging vergezeld van een aanbeveling van de koördinator van de CARGO in het voorwoord van de bibliografie (Hoolboom, 1986). Een kosteloze retourenvelop voor terugzending naar het NIPG was bijgevoegd.

Door de wijze van verzending was het niet mogelijk de lezers persoonlijk te herinneren aan de invulling en terugzending van de enquête. Ook is afgezien van een herhalingsoproep in het 'TSG'.

3.3 Respons

De eerste antwoorden kwamen binnen in februari 1986, terwijl het laatste ingevulde enquêteformulier op 17 juni 1986 terug werd ontvangen. Tabel 1 geeft een beeld van de verdeling van de respons over de periode februari - juni 1986.

Tabel 1 Respons per maand. Periode februari - juni 1986; datum verzending enquête 19 februari 1986

maand	aantal terugontvangen formulieren		
	n	%	cum.%
februari	272	78	78
maart	55	13	94
april	14	4	98
mei	2		
juni	3		
totaal	346		100%

In totaal bleken 337 enquêteformulieren van de in totaal $\pm$ 4700 verzuurde formulieren bruikbaar voor analyse. Dit betekent een respons van $\pm$ 7%. Op een later ogenblik zal hier nader op worden ingegaan.

4. DE RESPONDENTEN

4.1 Beroep en leeftijd

Op basis van een eerste inspectie van de teruggezonden formulieren blijkt het mogelijk drie kategoriën sociaal geneeskundigen bij de respondenten te onderscheiden, namelijk bedrijfsartsen (BA), verzekeringsgeneeskundigen (VG) en jeugdartsen (JG). Van de overige artsen, waaronder een aantal verbonden aan een wetenschappelijke instelling, vermelden enigen dat zij bij het schrijven van artikelen gebruik maken van de bibliografie. Gezien de aard van hun beroep is het aannemelijk, dat ook vele verzekeringsgeneeskundigen, in tegenstelling tot jeugdartsen, soms een beroep doen op de bibliografie. Dit heeft ertoe geleid dat bij de beschrijving van het materiaal onderscheid gemaakt is tussen vier categorieën artsen en één restcategorie

Bovendien dient nog iets gezegd te worden over de samenstelling van de restcategorie. Hiertoe worden 15 beroepen gerekend, waarbij 16 van de in totaal 44 personen als bibliothekaris of dokumentalist werkzaam zijn; 15 personen oefenen een gezondheidskundig beroep uit, variërend van verpleegkundige (n=7) tot arbeidshygiënist (n=5). Van de resterende 13 personen blijken 5 als beroep socioloog op te geven.

De grote diversiteit van opgegeven functies maakte het onmogelijk tot een zinnige indeling te komen, zodat hier dan ook van afgezien is.

In tabel 2 wordt een overzicht gegeven van de beroepsgroepen waartoe de respondenten behoren en de bijbehorende leeftijdskategorieën.

Tabel 2 Leeftijdskategorieën en beroepsgroepen

beroepsgroep	leeftijdskategorie			totaal	
	21-34 jaar	35-49 jaar	50-71 jaar		
BA	39	69	43	151	(47%)
VG	13	6	18	37	(12%)
JG	5	20	10	35	(11%)
overige artsen	12	16	25	53	(17%)
rest	23	14	4	41	(13%)
totaal	92 (29%)	125 (34%)	100 (32%)	317*	(100%)

* Van 20 personen ontbreken de gevraagde gegevens.

Uit het gepresenteerde kunnen een aantal konklusies worden getrokken:

- 47% van de respondenten is bedrijfsarts;
- wat de leeftijd betreft behoren de bedrijfsartsen en de jeugdartsen naar verhouding het meest tot de middelste categorie (35-49 jaar);
- de verzekeringsgeneeskundigen zijn verhoudingsgewijs of jong of oud;
- de overige artsen horen over het algemeen tot de oudste categorie;
- bij de personen die tot de restcategorie behoren zijn de jongeren in de meerderheid.

4.2 Werkzaam in BGD

Aan de respondenten is gevraagd of zij al dan niet werkzaam zijn in een bedrijfsgezondheidsdienst (BGD). Tabel 3 geeft hiervan een overzicht.

Tabel 3 Respondenten werkzaam in een BGD ingedeeld naar beroepsgroep

beroepsgroep	werkzaam in BGD		
	wel	niet	totaal
BA	131	21	152
VG		37	37
JG		35	35
overige artsen	3	50	53
rest	11	33	44
totaal	145 (45%)	176 (55%)	321* (100%)

* Van 16 personen ontbreken de gevraagde gegevens.

Uit vorenstaande tabel kan het volgende gekonkludeerd worden:

- De grote meerderheid van de bedrijfsartsen (86%) is werkzaam in een bedrijfsgezondheidsdienst.
- Voor alle anderen varieert dit van nul (verzekeringsgeneeskundigen en jeugdartsen) tot 25% (de restcategorie).

4.3 Representativiteit

Om een indruk te krijgen van de mate waarin de bedrijfsartsen, die de grootste groep van de respondenten vormen, een afspiegeling zijn van de populatie bedrijfsartsen in Nederland, is een vergelijking gemaakt met gegevens die door het NIPG sinds 1973 om de drie jaar worden verzameld bij de BGD-en. Het gaat er in het laatstgenoemde onderzoek om inzicht te verkrijgen in het aantal aan deze diensten verbonden artsen en verpleegkundigen (Jonkers en Lindeman-Clocquet, 1986).

In 1985 waren in Nederland 960 bedrijfsartsen werkzaam. Aan de gebruikersenquête werd door 151 bedrijfsartsen deelgenomen. Dit zou betekenen dat de respons bij deze categorie op $151/960 = 16\%$ ligt en daarmee latief hoger is dan de totale respons (7%).

Een vergelijking van de leeftijdsopbouw van de bedrijfsartsen uit de enquête voor de bibliografie met die uit de enquête van Jonkers en Lindeman-Clocquet wordt in tabel 4 weergegeven.

Tabel 4 Leeftijdsopbouw bedrijfsartsen; enquête bibliografie en enquête Jonkers, Lindeman-Clocquet in percentages

enquête	leeftijdskategorie			totaal
	21-34 jaar	35-49 jaar	50-71 jaar	
bibliografie (n=151)	26%	46%	28%	100%
Jonkers, Lindeman-Clocquet (n=960)	26%	45%	29%	100%

Konklusie uit tabel 4 kan zijn dat de bedrijfsartsen uit de gebruikersenquête qua leeftijd geen bijzondere selectie vormen van de Nederlandse bedrijfsartsen. De respons van wellicht de belangrijkste groep gebruikers is daarmee niet eenzijdig gebleken. Van een representatieve steekproef uit de Nederlandse bedrijfsartsen mag echter niet gesproken worden. Hiermee moet met de interpretatie van de uitkomsten van de enquête rekening worden gehouden.

5. GEBRUIK VAN DE BIBLIOGRAFIE

5.1 Eigen gebruik

In tabel 5 wordt een overzicht gegeven van de mate waarin door de verschillende categorieën respondenten van de bibliografie gebruik gemaakt wordt.

Tabel 5 Eigen gebruik van de bibliografie ingedeeld naar beroep

beroepsgroep	gebruik		totaal
	regelmatig	zelden of nooit	
BA	74	76	150
VG	10	27	37
JG	3	32	35
overige artsen	12	41	53
rest	18	26	44
totaal	117 (37%)	202 (63%)	319* (100%)

* Van 18 personen ontbreken de gevraagde gegevens.

Hieruit kunnen de volgende konklusies worden getrokken:

- Iets meer dan een derde van de respondenten gebruikt de bibliografie regelmatig (117/319).
- Van de regelmatige gebruikers is bijna twee derde bedrijfsarts (74/119).
- De helft van de bedrijfsartsen maakt regelmatig gebruik van de bibliografie (74/150).
- 40% van de respondenten behorend tot de restcategorie, maakt ook regelmatig gebruik (18/44).
- Verzekeringsgeneeskundigen, jeugdartsen en overige artsen te zamen gebruiken in 80% van de gevallen de bibliografie zelden of nooit.

Nader is nog onderzocht in hoeverre leeftijd en het al dan niet werken bij een BGD van invloed zijn op de mate van gebruik van de bibliografie. Dit bleek niet het geval te zijn, zodat gekonkludeerd kan worden dat bij de respondenten het eigen gebruik voornamelijk bepaald wordt door de aard van het beroep.

5.2 Gebruiksdoel

In tabel 6 wordt een overzicht gegeven van het gebruiksdoel, zoals dit door de respondenten uit verschillende beroepskategoriën is gegeven.

Tabel 6 Opgegeven gebruiksdoelen in percentages per beroepsgroep bij respondenten die de bibliografie regelmatig, respektievelijk zelden of nooit, zeggen te gebruiken

gebruiksdoel	beroepsgroep				
	BA (n=74)	VG (n=10)	JG (n=3)	overige artsen (n=12)	rest (n=18)
<u>A. regelmatige gebruikers</u> (n=117)					
scriptie/rapport	60%	60%	33%	25%	56%
artikelen	34%	30%	-	33%	22%
vakkennis	85%	80%	100%	58%	50%
<u>B. nietregelmatige gebruikers</u> (n=202)	(n=76)	(n=27)	(n=32)	(n=41)	(n=26)
scriptie/rapport	40%	30%	9%	15%	23%
artikelen	13%	-	3%	17%	15%
vakkennis	47%	11%	16%	42%	27%

Het percentage respondententen dat de bibliografie voor een van de drie genoemde doeleinden zegt te gebruiken is bij de gebruikers in alle beroepskategorieën hoger dan bij de niet-gebruikers. In het algemeen blijkt bij alle beroepsgroepen het hoofdaksent te liggen op het bijhouden van vakkennis en het gebruik bij scripties en rapporten. Dit geldt zowel voor gebruikers als niet-gebruikers.

Door 53 respondenten is naast de in tabel 6 vermelde doeleinden een ander gebruiksdoel opgegeven. Ongeveer de helft zegt de bibliografie bij de hand te willen hebben voor de oplossing van ad hoc-vragen. Hiernaast blijkt de bibliografie door een beperkt aantal respondenten bij het onderwijs en in de bibliotheek gebruikt te worden.

5.3 Gebruik door anderen

Van diegenen die de bibliografie zelf regelmatig gebruiken zegt 63% dat deze ook door anderen gebruikt wordt. Dit in tegenstelling met diegenen die de bibliografie zelden of nooit gebruiken. Hierbij is het percentage slechts 21%. Gebruiken doet kennelijk gebruiken.

De beroepskategorieën die door de respondenten genoemd worden zijn bedrijfsartsen (61 keer), bedrijfsartsen in opleiding (48 keer), arbeidshygiënisten (31 keer), bedrijfsverpleegkundigen (50 keer) en anderen (53 keer). In hoofdzaak zijn de genoemde andere gebruikers dus werkzaam in de bedrijfsgezondheidszorg.

5.4 Diskussie

Op deze plaats lijkt het aantrekkelijk stil te staan bij de vraag wat de enquête voor inzicht kan geven ten behoeve van de meningsvorming over de voortzetting van de bibliografie.

De lage respons op de enquête, ofschoon iets hoger voor de bedrijfsartsen, is in ieder geval geen indicatie voor een grote belangstelling van de lezers van het Tijdschrift voor Sociale Gezondheidszorg voor de bibliografie als zodanig. Hierbij komt nog het feit dat de personen

die de enquête wel hebben ingevuld en geretourneerd, in ongeveer twee/derde van de gevallen verklaren de bibliografie zelden of nooit te gebruiken. Bij de bedrijfsartsen is dit percentage lager, maar ook hier toch nog hoog (50%). Een voorzichtige konklusie zou dan ook kunnen zijn dat het gebruik van de bibliografie op zijn minst beperkt is.

Wat het gebruiksdoel betreft ligt de nadruk op het gebruik bij scripties/rapporten en het bijhouden van vakkennis. Het schrijven van artikelen wordt in deze zin veel minder vaak genoemd. Dit komt goed overeen met de doelstelling zoals deze door Jongh en Zielhuis bij het verschijnen van de voorlaatste bibliografie als verantwoordelijke redactie geformuleerd is. De bibliografie zou behalve voor praktiserende artsen ook van nut moeten zijn voor de artsen die de 'post-graduate' opleiding volgen en voor hun schriftelijke werkstukken veelvuldig van deze bibliografieën gebruik plegen te maken (Jongh en Zielhuis, 1977).

Op grond van het bovenstaande zou men kunnen stellen dat de bibliografie, hoewel in beperkte mate gebruikt, voor een specifieke groep lezers van het Tijdschrift voor Sociale Gezondheidszorg en voor specifieke doeleinden van nut is. Het lijkt daarom nuttig om in het volgende hoofdstuk inzicht te geven in de opvattingen en wensen van gebruikers van de bibliografie.

6. OPVATTINGEN EN WENSEN

Van de 337 personen die de enquête beantwoord hebben, heeft 90% de 'meningsvragen' ingevuld. Zoals in paragraaf 5.4 reeds werd aangekondigd zijn wij in het bijzonder geïnteresseerd in de opvattingen en wensen van de respondenten die zeggen de bibliografie regelmatig te gebruiken. De analyse zal zich hier dan ook op richten.

6.1 Inhoud

Over de inhoud van de huidige bibliografie oordelen de gebruikers over het algemeen positief. Tabel 7 geeft hiervan een overzicht.

Tabel 7 Het oordeel van de regelmatige gebruikers over de inhoud van de huidige bibliografie; naar aspecten (n=124)

aspecten	oordeel		
	positief	negatief	geen mening
beschrijving van de titels	91%	1%	8%
systematische indeling	85%	3%	12%
trefwoorden-index	81%	4%	15%
bronnen	46%	45%	9%

Opvallend is dat de respondenten over de gebruikte bronnen naar verhouding het minst tevreden zijn. Gepleit wordt voor het uitbreiden met anderstalige bronnen, dan van Nederlandse en Belgische auteurs.

Vervolgens is nog geïnventariseerd welke wensen ten aanzien van een eventuele aanvulling van systematische indeling respektievelijk trefwoordenindex bestaan. Het gaat hierbij om een zeer klein aantal respondenten, dat hierover iets heeft opgemerkt. Met betrekking tot het eerste is met name GVO een aantal malen genoemd. Uit de opmerkingen over de trefwoordenindex konden geen specifieke aandachtspunten gededtilleerd worden.

6.2 Publikatievorm

In de enquête is gevraagd naar wensen ten aanzien van de periodiciteit van verschijning en naar de vorm waarin deze dient te geschieden. Van de gebruikers geeft 66% de voorkeur aan het jaarlijks publiceren van een bibliografie, terwijl 19% de huidige vijfjaars-periode prefereert. Negentien (15%) van in totaal 124 gebruikers pleiten voor een andere vorm van periodiciteit. Het gaat hierbij voornamelijk om een verschijning eens in de twee à drie jaar.

Wat de verschijningsvorm betreft is 60% van de gebruikers voor het publiceren als supplement van het Tijdschrift voor Sociale Gezondheidszorg; daarnaast geeft 33% de voorkeur aan een zelfstandige publikatie. De wensen zijn dus wat minder uitgesproken dan bij de periodiciteit van verschijnen.

Op de vraag naar belangstelling voor het op andere wijze ter beschikking komen van de bibliografie zegt 41% van de gebruikers geïnteresseerd te zijn in publikatie op computerdiskette. Slechts 10% van hen blijkt geïnteresseerd te zijn in de mogelijkheid via telekommunikatie kennis te nemen van bibliografische gegevens.

6.3 Financiële bijdrage

Twee derde van de gebruikers zegt bereid te zijn een financiële bijdrage aan het verschijnen van een bibliografie te leveren.

6.4 Diskussie

Uitgaande van de groep respondenten die zeggen de bibliografie regelmatig te gebruiken, zou men voorzichtig kunnen konkluderen dat de gebruikers over het algemeen wel tevreden lijken te zijn met de inhoud van de publikatie. De gehanteerde bronnen worden evenwel over het algemeen onvoldoende geacht en uitbreiding met niet-Nederlandstalige pu-

blikaties wordt bepleit. Hiermee zou bij het samenstellen van een eventuele volgende bibliografie rekening gehouden moeten worden. Ditzelfde geldt voor de gemaakte opmerkingen over de systematische indeling en trefwoorden-index. Ofschoon het aantal respondenten dat hierover iets gezegd heeft slechts klein is zouden de samenstellers aandacht kunnen besteden aan het aspect GVO.

Wat de publikatievorm betreft lijkt er een zekere voorkeur te bestaan voor een jaarlijks publiceren van de bibliografie. Vijftien procent van de gebruikers pleit voor een verschijning om de twee à drie jaar.

Voor het gebruiken van nieuwe technologische mogelijkheden (computer-diskette) voor het ter beschikking stellen van bibliografische gegevens blijkt 41% van de respondenten, die de bibliografie regelmatig gebruiken, belangstelling te hebben.

Indien men zich nu afvraagt in hoeverre de gebruikersenquête bruikbare informatie heeft opgeleverd voor een besluitvorming over de voortzetting van de bibliografie, dan zou wat betreft bronnen en periodiciteit in ieder geval bijstelling overwogen moeten worden. Met betrekking tot titelbeschrijving, systematische indeling en trefwoordenindex is men tevreden, evenals met de verschijning als supplement bij het I.S.G. Opvallend is de belangstelling voor het beschikbaar stellen van de bibliografie op computerdiskette.

Kennelijk blijkt er bij de gebruikers van de bibliografie een zodanige behoefte te bestaan dat een groot aantal van hen bereid is een financiële bijdrage te leveren. Ook met deze aanduiding zou in een verdere besluitvorming rekening gehouden moeten worden.

7. SAMENVATTING EN KONKLUSIES

Begin 1986 is een enquête gehouden onder de lezers van het Tijdschrift voor Sociale Gezondheidszorg naar het gebruik van de bibliografie Arbeids- en Bedrijfsgeneeskunde en hun opvattingen en wensen te dien aanzien.

Aanleiding voor de enquête was de wens van de Commissie Arbeidsgeneeskundig Onderzoek (CARGO)/TNO gegevens te verkrijgen, die haar behulpzaam zouden kunnen zijn bij haar meningsvorming ten aanzien van de voortzetting van de bibliografie.

De respons op de enquête was $\pm 7\%$. Hierbij moet aangetekend worden dat deze voor de categorie bedrijfsartsen ongeveer 16% bedroeg. Deze bedrijfsartsen lijken qua leeftijd geen bijzondere selectie te vormen van de Nederlandse bedrijfsartsen, zodat verwacht mag worden dat de respons van wellicht de belangrijkste groep gebruikers daarmee niet eenzijdig is gebleken.

Van de 317 respondenten die de betreffende vraag beantwoord hebben zegt 37% de bibliografie regelmatig te gebruiken. Bij de anderen is dit zelden of nooit het geval. Bij de bedrijfsartsen ligt de verhouding half om half.

De lage respons op de enquête gevoegd bij de beantwoording van de vraag naar het feitelijk gebruik maakt het onwaarschijnlijk dat de bibliografie op grote schaal gebruikt wordt. Dit zou een argument kunnen zijn om van een ongerichte verspreiding af te zien. Van diegenen die in de enquête zeggen wel gebruik te maken van de bibliografie is het merendeel werkzaam binnen de bedrijfsgezondheidszorg. Als gebruiksdoelen worden voornamelijk het gebruik bij scripties/rapporten en het bijhouden van vakkennis genoemd. Dit zou een argument kunnen zijn de bibliografie gericht te verspreiden bij een doelgroep die hier belang bij heeft.

Wat de opvattingen en wensen van de respondenten betreft, kan men - uitgaande van de antwoorden van diegenen die zeggen de bibliografie regelmatig te gebruiken - voorzichtig konkluderen dat de gebruikers wel tevreden lijken te zijn met de inhoud van de publikatie. De gehanteerde bronnen worden evenwel over het algemeen onvoldoende geacht en

uitbreiding met niet-Nederlandstalige publikaties wordt bepleit. Hiermee zou bij het samenstellen van een eventueel volgende bibliografie rekening gehouden moeten worden.

De grote meerderheid van de gebruikers van de bibliografie geeft de voorkeur aan een jaarlijkse verschijning van de bibliografie. Hoewel 60% van de gebruikers akkoord gaat met het publiceren van de bibliografie als supplement van het T.S.G. blijkt 41% van deze categorie respondenten geïnteresseerd te zijn in een publikatie op computerdiskette.

Twee derde van de gebruikers tenslotte blijkt bereid te zijn een financiële bijdrage aan het verschijnen van een bibliografie te leveren.

Rekening houdend met de geringe respons op de enquête, waardoor uitspraken met grote voorzichtigheid gehanteerd moeten worden, lijkt het gerechtvaardigd de volgende punten aan de CARGO in overweging te geven.

- een beperkte groep lezers van het T.S.G. maakt in ieder geval voor specifieke doeleinden gebruik van de bibliografie Arbeids- en Bedrijfsgeneeskunde. Voortzetting van de bibliografie gericht op een specifieke doelgroep, die hier belang bij heeft, valt te overwegen;
- uitbreiding met anderstalige bronnen en nadere bijstelling op detailpunten is dan aan te bevelen;
- er lijkt behoefte te bestaan aan een frekwentere verschijning dan de huidige periode van 5 jaar;
- het tegen betaling ter beschikking stellen van de bibliografie dient niet op voorhand verworpen te worden.

LITERATUUR

- HOOLBOOM, H. Bibliografie, de. Arbeids- en Bedrijfsgeneeskunde. Leiden, CARGO/TNO, 1985 (notitie CARGO 32)
- HOOLBOOM, H. Ten geleide bij de Bibliografie Arbeids- en Bedrijfsgeneeskunde IV; 1977 t/m 1981. T.soc.Gezondheidsz. 64 (1986) suppl. bij nr 3; p. 2
- JONGH, J., & R.L. Zielhuis. Ten geleide bij de Bibliografie Arbeids- en Bedrijfsgeneeskunde II; 1967 t/m 1971. T.soc.Geneesk. 50 (1972) suppl. 3 bij nr 16; p. 1
- JONGH, J., & R.L. Zielhuis. Ten geleide bij een gezamenlijke uitgave van CARGO/TNO, NIPG/TNO en Coronel Laboratorium van de Bibliografie Arbeids- en Bedrijfsgeneeskunde III; 1972 t/m 1976. T. soc.Geneesk. 55 (1977) suppl. 2 bij nr 25; p. 3
- JONKERS, A.H., & P.E.M. Lindeman-Clocquet. Het bestand van en de vacatures voor artsen en verpleegkundigen bij Bedrijfsgeneeskundige Diensten op 1-8-1985; verslag van een enquête. T.soc.Gezondheidsz. 64 (1986) 426-431

(Bijlage bij Tijdschrift voor Sociale Gezondheidszorg 1986, supplement bij nummer 3)

Korrespondentie-adres voor inlichtingen:
P.F.M. Platenburg, Postbus 124, 2300 AC LEIDEN

GEBRUIKERS-ENQUETE VAN DE BIBLIOGRAFIE
ARBEIDS- EN BEDRIJFSGENEESKUNDE (ABG) IV 1977-1981

TOELICHTING BIJ DE ENQUETE

Het is nu de vierde keer dat in een gezamenlijke uitgave van het NIPG/TNO en het Coronel Laboratorium (onder auspiciën van de CARGO/TNO) de bibliografie ABG verschijnt.

De opstellers ervan hebben grote behoefte aan inzicht in het gebruik van de bibliografie en de wensen die er bestaan inzake de inhoud en verschijningsvorm.

Een middel om hier meer inzicht in te verkrijgen is het uitvoeren van een gebruikersenquête.

U wordt daarom vriendelijk verzocht bijgevoegde vragenlijst in te vullen en uiterlijk binnen 14 dagen terug te zenden in de antwoordenvelop, waarop géén postzegel geplakt hoeft te worden.

Leiden, februari 1986

GEBRUIKERS-ENQUETE BIBLIOGRAFIE ABG IV 1977-1981

N.B.: graag aankruisen of invullen wat van toepassing is.

1. Wat is Uw beroep?
2. Wat is Uw functie?
- 2a. Wat is Uw leeftijd?
3. Bent U werkzaam in een bedrijfsgezondheidsdienst (BGD)?

ja

nee

4. Hoe vaak wordt de bibliografie door U gebruikt?

regelmatig

zelden

nooit

5. Wordt de bibliografie die U ontvangt (ook) door anderen in Uw omgeving gebruikt?

ja

nee

6. Indien op vraag 5 met ja geantwoord is, door wie wordt de bibliografie dan (ook) gebruikt?

- bedrijfsarts

- bedrijfsarts in opleiding

- arbeidshygiënist

- bedrijfsverpleegkundige

- anderen

wie,

7. Waarvoor wordt de bibliografie door U gebruikt?

Voor:

- het maken van scriptie of rapport

- het maken van artikelen

- bijhouden vakkennis

- anders

namelijk:

8. Voldoet volgens U in de bibliografie het volgende:

- De beschrijving van de titels?

ja

nee

geen mening

- De volledigheid van de "Systematische indeling"?
(zie de rubriekindeling van bijgaande bibliografie)

ja ☐
nee ☐
geen mening ☐

- De volledigheid van de "Trefwoordenindex"?
(zie eveneens de bibliografie)

ja ☐
nee ☐
geen mening ☐

9. Indien U vraag 8 één of meerdere keren met nee hebt beantwoord, wilt U dan voorbeelden geven van toe te voegen rubrieken in de "Systematische indeling" en trefwoorden in de "Trefwoordenindex"?

Voorbeelden:

Aan systematische indeling toevoegen:

.....
.....

Aan trefwoordindex toevoegen:

.....
.....

10. Als bronnen worden de publikaties van Nederlandse/Belgische auteurs op het gebied van de bedrijfsgezondheidszorg gebruikt. Is dat volgens U voldoende?

ja ☐
nee ☐
geen mening ☐

11. Indien vraag 10 met nee beantwoord is, moet volgens U dan de bibliografie worden uitgebreid met:

- met anderstalige publikaties op het gebied van de bedrijfsgezondheidszorg?

ja ☐
nee ☐
geen mening ☐

12. Wat moet volgens U de periodiciteit van verschijnen zijn?

iedere 5 jaar ☐
ieder jaar ☐
anders ☐
hoe?

13. Wat moet volgens U de verschijningsvorm zijn van de bibliografie Arbeids- en Bedrijfsgezondheidskunde?

- supplement van het Tijdschrift voor Sociale Gezondheidszorg ☐
- zelfstandige publikatie ☐
- anders ☐
hoe?

14. Bent U geïnteresseerd in het op andere wijze beschikbaar komen (in de toekomst) van de bibliografie?

ja ☐
nee ☐

bijvoorbeeld op:

- computerdiskette ☐
- via telecommunicatie ☐
- anders ☐
hoe?

15. Bent U bereid een financiële bijdrage te leveren (b.v. via een abonnement)?

ja ☐
nee ☐
geen mening ☐

COMMISSIE VOOR ARBEIDSGENEESKUNDIG ONDERZOEK (CARGO)
van de Hoofdgroep Gezondheidsonderzoek TNO

BEKNOPT JAARVERSLAG 1985
CARGO TNO

INHOUD

Pag.:

1. INLEIDING	1.
2. BELANGRIJKSTE AKTIVITEITEN	2.
3. OVERIGE DOOR CARGO EN CARGO-WERK- GROEPEN BEHANDELDE ONDERWERPEN	3.

BIJLAGE I

Samenstelling CARGO en CARGO-
werkgroepen

1. INLEIDING

De Commissie voor Arbeidsgeneeskundig Onderzoek (CARGO) TNO vervult een adviesfunctie voor het onderzoek op het gebied van de bedrijfsgezondheidszorg, zowel ten behoeve van de Hoofdgroep Gezondheidsonderzoek TNO, als ten behoeve van de overheid. Hoewel het overleg tussen TNO en de overheid over de toekomstige positie van de CARGO als deskundigenkommissie voor onderzoekswereld en overheid ook in 1985 nog niet is afgerond, heeft zij haar activiteiten op de gebruikelijke wijze voortgezet.

In het verslagjaar heeft de CARGO onder andere adviezen uitgebracht op het gebied van de arbeidshygiëne, de proefdierallergie en het lawaai op de arbeidsplaats. Daarnaast werden enkele bij het Directoraat-Generaal van de Arbeid ingediende onderzoeksvoorstellen van kommentaar voorzien. Hierover wordt gerapporteerd in de hoofdstukken 2 en 3.

Tevens is onder auspiciën van de CARGO gereedgekomen de vierde Bibliografie Arbeids- en Bedrijfsgeneeskunde, die begin 1986 zal uitkomen als supplement bij het Tijdschrift voor Sociale Gezondheidszorg. Om inzicht te krijgen in de meningen en wensen van de gebruikers, heeft de CARGO besloten de Bibliografie vergezeld te doen gaan van een gebruikersenquête.

De vertegenwoordiger van de Federatie Nederlandse Vakbeweging, Dr Ir E. Buringh, heeft in verband met het aanvaarden van een andere werkkring, zijn lidmaatschap moeten opzeggen. Aangezien de CARGO in de toekomst waarschijnlijk op een andere manier gaat functioneren, is besloten deze vakature voorlopig niet te vervullen.

In de werkgroep Industrieel Toxicologisch Onderzoek (WITO) is Dr W.R.F. Notten opgevolgd door Dr H. Roelfzema van het Directoraat-Generaal van de Arbeid. De werkgroep Lawaai-invloeden heeft afscheid genomen van Dr H.A. van Leeuwen. Dr Van Leeuwen heeft vanaf de oprichting veel werk verricht voor de werkgroep, onder andere als voorzitter. De CARGO is hem hiervoor zeer erkentelijk. De heer F. Schut heeft in verband met zijn vertrek bij TNO afscheid genomen van de ad hoc Werkgroep Proefdierallergie.

2. BELANGRIJKSTE AKTIVITEITEN

- o Het tweede rapport van de ad hoc Werkgroep Arbeidshygiëne, getiteld 'Arbeidshygiëne als aspect van Bedrijfsgezondheidszorg - een diskussienota', dat eind 1984 gereed kwam, werd begin 1985 op ruime schaal verspreid. Met dit rapport werden vier van de zes vragen die in 1982 door de CARGO aan de werkgroep werden voorgelegd, beantwoord.

Aan de twee resterende vragen, te weten:

- In welke bedrijfstakken, respektievelijk arbeidssituaties, stuit het toepassen van de op basis van de huidige kennis geformuleerde normen op moeilijkheden en welke knelpunten kunnen bij de implementatie worden onderscheiden?
- Is nader onderzoek zowel ten aanzien van normen als knelpunten uit een oogpunt van gezondheidszorg gewenst en zo ja, waar liggen de prioriteiten?

werd in 1985 uitgebreid aandacht besteed. Dit heeft geresulteerd in een voorstel tot onderzoeksprogrammering ten aanzien van normen en arbeidssituaties, dat medio 1985 werd aangeboden aan de Directeur Gezondheid van het Directoraat-Generaal van de Arbeid. Deze heeft inmiddels positief gereageerd op de voorgestelde onderzoeksprogrammering.

- o In het verslagjaar kwam eveneens gereed het eerste rapport van de ad hoc Werkgroep Proefdierallergie, getiteld 'Allergie door het omgaan met proefdieren; een eerste verkenning' (H. Hoolboom en L.P.H. Vermeer, NIPG/TNO, 1985). Onderdeel van dit rapport vormen een literatuurstudie naar het vóórkomen van allergieën, uitgevoerd vanuit de capaciteitsgroep Arbeidsgeneeskunde van de Rijksuniversiteit Limburg en de uitkomsten van een enquête bij instellingen en bedrijfsgezondheidsdiensten, uitgevoerd vanuit het Nederlands Instituut voor Preventieve Gezondheidszorg (NIPG) TNO. Hierbij werd assistentie verleend door de Veterinaire Hoofdinspectie.

De CARGO heeft geadviseerd het als fase I en II in dit rapport omschreven vervolgonderzoek te entameren. Dit houdt in een onderzoek bij een beperkt aantal medewerkers van twee universitaire instituten waar wel en twee instituten waar niet met

proefdieren wordt gewerkt. Hierbij wordt een gestandaardiseerde anamnese afgenomen aan de hand van een vragenlijst en worden immunologische bepalingen in het bloed van de deelnemers aan het onderzoek verricht. Doel hiervan is het op beperkte schaal verifiëren van de prevalentie van allergische klachten bij personen met en zonder expositie aan proefdieren. Dit onderzoek zal worden uitgevoerd vanuit het Dijkzigt Ziekenhuis te Rotterdam.

- o De CARGO heeft zich het afgelopen jaar meermalen bezig gehouden met de gezondheidkundige aspecten van lawaai op de arbeidsplaats. In dit verband heeft zij de Werkgroep Lawaai-invloeden verzocht suggesties te doen voor in het kader van de bedrijfsgezondheidszorg wenselijk geacht onderzoek. Dit onderzoek zou moeten passen in het door de overheid gefinancierde onderzoeksprogramma 'Lawaai op de arbeidsplaats'.

Naar de mening van de CARGO bestaat er tevens behoefte aan een meer algemene programmering in hoofdlijnen van onderzoek ten behoeve van de preventie van gezondheidsschade in de arbeidssituatie. Over het bovenstaande is door de koördinator van de CARGO een nota opgesteld, die medio 1985 is aangeboden aan de Directeur Gezondheid van het Directoraat-Generaal van de Arbeid. Bij deze nota is een lijst gevoegd van door de Werkgroep Lawaai-invloeden noodzakelijk geacht onderzoek, voorzien van een prioriteitsvolgorde.

Op deze nota is door de Directeur Gezondheid met instemming gereageerd. Het advies zal binnen het DGA worden gebruikt bij de beleidswerkzaamheden in het algemeen en bij de programmering en planning van onderzoek voor de komende jaren in het bijzonder.

3. OVERIGE DOOR CARGO EN CARGO-WERKGROEPEN BEHANDELDE ONDERWERPEN

- o De CARGO heeft positief geadviseerd ten aanzien van het projectvoorstel 'Melding en registratie beroepsziekten'.

Mede in verband met de inwerkingtreding van artikel 9 van de ARBO-wet zal dit onderzoek worden uitgevoerd door het Directoraat-Generaal van de Arbeid, in samenwerking met het Coronel

Laboratorium. De opzet van het projekt omvat onder andere een aantal casestudies, die zullen worden aangeboden aan een 20-tal bedrijfsartsen en verzekeringsgeneeskundigen.

- o De CARGO heeft met inachtneming van enkele kanttekeningen eveneens positief geadviseerd ten aanzien van twee door het NIPG/TNO bij het Directoraat-Generaal van de Arbeid ingediende onderzoeksvoorstellen met betrekking tot onderzoek op het gebied van de rug, te weten:

"Voorstel voor een voorstudie naar de mogelijkheden voor epidemiologisch onderzoek in het kader van de problematiek van de rug in de arbeidssituatie" en

"Voorstel voor een inventarisatie van methoden van gezondheidsvoorlichting en -opvoeding voor de preventie van rugproblematiek in de beroepsuitoefening".

Hierover werd van tevoren advies gevraagd aan de leden van de ad hoc Werkgroep Preventie Rugklachten door Arbeid.

- o In het verslagjaar is gereedgekomen het rapport 'Werknemers en Bedrijfsgezondheidsdiensten' van Drs H.N. Plomp. Het initiatief voor dit onderzoek werd in 1975 genomen door Dr J. Jongh, toenmalig koördinator van de CARGO, in overleg met Prof. Dr J.P. Kuiper van het Instituut voor Sociale Geneeskunde van de Vrije Universiteit. In het rapport worden de resultaten besproken van een onderzoek naar het gebruik dat werknemers maken van de Bedrijfsgezondheidsdienst (BGD) in hun bedrijf en naar hun beeld en verwachtingen over die BGD. De studie is uitgegeven door de Vrije Universiteit te Amsterdam.

- o In de Werkgroep Industrieel Toxicologisch Onderzoek (WITO) is uitgebreid aandacht besteed aan de toekomst van het universitair arbeidsdermatologisch onderzoek in Nederland. Zij heeft hierover gerapporteerd aan de CARGO.

De CARGO is, na een uitgebreide eerste verkenning door de koördinator, tot de konklusie gekomen voorlopig geen verdere akties te ondernemen ten aanzien van het bevorderen van dit onderzoek, totdat zijzelf meer duidelijkheid heeft over de richting die gekozen zou moeten worden.

In de WITO is uitgebreid van gedachten gewisseld over de vraag of auto-immuniteitsinductie ten gevolge van blootstelling aan bepaalde stoffen inderdaad een probleem is. In het verslagjaar zijn hierover nog geen konkrete uitspraken gedaan.

Het inventariserende rapport van de WITO ten aanzien van industrieel toxicologisch onderzoek is nog niet gereed.

De WITO heeft geadviseerd de door haar in 1982 opgestelde 'Gedragskode bij Wetenschappelijk onderzoek in Bedrijven ten behoeve van de Bedrijfsgezondheidszorg en Aanbevelingen voor Perskontakten' in een eventueel aangepaste versie opnieuw onder de aandacht te brengen van degenen die deze gedragskode in 1982 hebben ontvangen en van mogelijk andere geïnteresseerden. Dit voorstel is voorgelegd aan de CARGO.

De WITO heeft advies uitgebracht over het door het Hubrecht Laboratorium bij het Direktoraat-Generaal van de Arbeid ingediende onderzoeksvoorstel 'In vitro methoden voor de identifikatie van teratogene stoffen en hun werkingsmechanismen'.

- o Door de Werkgroep Lawaai-invloeden werd, in verband met een mogelijke herdruk, gediskussieerd over de manier waarop de in 1981 door de werkgroep uitgegeven 'Aanbevelingen voor audiometrisch onderzoek bij een gehoorbeschermingsprogramma' zou moeten worden gereviseerd. Deze aktiviteit zal in 1986 verder worden afgerond.

Verder werd van gedachten gewisseld over de vraag of onderzoek naar het herstel van de Temporary Treshold Shift (TTS), als maat voor de individuele gevoeligheid voor lawaai, zinvol is. De diskussie herover wordt voortgezet.

Evenals in voorgaande jaren werd ook dit jaar veel aandacht besteed aan door de werkgroepleden ingebrachte rapporten en notities.

- o De Studiekommissie Dokumentatie Gevaarlijke Stoffen heeft ook dit jaar veel werk verricht ten behoeve van het up-to-date houden van het chemiekaartenboek. Zij heeft daarnaast assistentie verleend bij het vermelden van medische gegevens op kaarten voor nieuwe chemische stoffen.

- o De ad hoc Werkgroep Arbeidshygiëne werd in 1985 opgeheven, nadat zij haar door de CARGO opgedragen opdracht had uitgevoerd.
- o De ad hoc Werkgroep Preventie Rugklachten door Arbeid heeft in het verslagjaar geen nieuwe activiteiten ontplooid.

Samenstelling van de CARGO-TNO en van de CARGO-werkgroepen
per 31 december 1985

CARGO

H. Zuidema, arts - voorzitter
H. Hoolboom, arts - koördinator
Mw G. Broekema - sekretariaat
Prof. Dr Tj. de Boorder
Dr C.L. Ekkers
Dr H.A. van Geuns
Dr J.J. Kolk
J. Ligteringen, arts
Ir P.B. Meyer
P. Ouwehand, arts
Ir D.P. Rookmaaker
Drs A. Woltmeijer
Prof. Dr R.L. Zielhuis

Werkgroep Industrieel Toxicologisch Onderzoek

Dr J.J. Kolk - voorzitter
H. Hoolboom, arts - koördinator
Dr Ir G. de Mik - technisch sekretaris
Mw G. Broekema - sekretariaat
J. Klijn, arts
R. Kummer, arts
Dr H. Roelfzema
T.M. Pal, arts
Prof. Dr R.L. Zielhuis

Werkgroep Lawaai-invloeden

H.J. Bruggink, arts - voorzitter
H. Hoolboom, arts - koördinator
Mw G. Broekema - sekretariaat
Ir J.A.M. Blok
G.D. Bos, arts
Ir J. van den Eijk
Dr J.H. Ettema
H.E. Lindeman, M.Sc.
Mw Drs W. Passchier-Vermeer
Prof. Dr G.F. Smoorenburg
Ir B. van Steenbrugge
M. Stekelenburg, arts

Studiecommissie Documentatie Gevaarlijke Stoffen

J. Reuvers, arts - voorzitter
H. Hoolboom, arts - koördinator
Mw G. Broekema - sekretariaat
Dr Ir P.C. Bragt
Mw Dr L.M. Dalderup
G. de Jong, arts
M.J.M. Keijzer, arts
A.G.J. de Koningh, arts
J.H. de Leth, arts
Dr H. van Rees
Dr A.A.E. Wibowo

Als waarnemer

B.J. Mutgeert, voorzitter Redactiecommissie Chemiekaartenboek
J.A.G. Verhoef, sekretaris Redactiecommissie Chemiekaartenboek

ad hoc Werkgroep Arbeidshygiëne (in 1985 opgeheven)

H. Hoolboom, arts - voorzitter

Mw G. Broekema - sekretariaat

Ir A.W.M. Balemans

Dr A.S. Keverling Buisman

Ph. Koster van Groos, arts

R. Kummer, arts

Ir P.B. Meijer

Ir M. Rolloos

Ir S.J. Veenstra

ad hoc Werkgroep Proefdierallergie

H. Hoolboom, arts - voorzitter

Mw G. Broekema - sekretariaat

Dr R.C. Aalberse

Dr P.H. Dieges

A. Lafeber, arts

Mw A.P. Nauta, arts

Dr L.P.H. Vermeer

ad hoc Werkgroep Preventie Rugklachten door Arbeid

H. Hoolboom, arts - voorzitter

Mw G. Broekema - sekretariaat

Prof. W.H. Eisma

Dr C.L. Ekkers

Prof. Dr A. Huson

Prof. J. Janssen

Ir E.A.P. Koningsveld

Dr G.M.H. Tanke

H. Zuidema, arts